

LP č. 6 - BÍLKOVINY

Autor: Mgr. Stanislava Bubíková

Datum (období) tvorby: 28. 2. 2013

Ročník: devátý

Vzdělávací oblast: Člověk a příroda / Chemie / Organické sloučeniny

Anotace:

Žáci prakticky ověří vlastnosti a reakce bílkovin v mouce, mléku i vaječném bílku.

Téma: Bílkoviny

Úkol 1: Izolace kaseinu z mléka

Pomůcky: ochranné pomůcky (plášť, brýle), mléko, roztok HCl (1:1) + další pomůcky (vypsát podle postupu)

Postup:

- Do odměrného válce nalijeme 250 ml odtučněného mléka.
- Po kapkách přidáváme roztok HCl až do hodnoty $pH = 4,6$. (Hodnotu pH měříme indikátorovým papírkem. Roztok nesmí být příliš kyselý.)
- Vytvořenou sraženinu přefiltrujeme.
- Po filtraci necháme sraženinu usušit na hodinovém skle.

Obr. č. 1: Čerstvý kasein;
dostupné z: zdroje autora

Obr. č. 2: Knoflíky z kaseinu [2] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_casein_Australian_Royal_Airforce_pre-1953_buttons.jpg

Pozorování: *stručný popis pozorovaného děje*

Otázky k úkolu č. 1:

- Kolik procent kaseinu je v kravském mléce (tolerance 5 %)?
- Která z potravin je koncentrovaný para kasein: tvaroh, jogurt, syrovátka, tvrdý sýr, mléko?
- Uveďte jiné než potravinářské použití kaseinu.

Obr. č. 3: Automatické dojení [3] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cow_milking_machine_in_action_DSC04132.jpg

Závěr: *zhodnocení pokusu, porovnání teoretických výsledků s praktickým zjištěním*

Úkol 2: Lepek v mouce

Pomůcky: ochranné pomůcky (plášť, brýle), mouka, sůl + další pomůcky (vypsát podle postupu)

Postup:

- Navážíme 50 g mouky a smícháme s 5 g soli.
- V odměrném válci si naměříme 50 ml vody a promícháme ji s moukou a solí.
- 5 -10 minut necháme působit.
- Poté propláchneme pod tekoucí vodou a položíme na hodinové sklo.
- Necháme uschnout nebo pečeme v mikrovlnné troubě 1 minutu.

Obr. č. 4: Mouka [4] dostupné z:
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flours.jpg>

Pozorování: *stručný popis pozorovaného děje*

Otázky k úkolu č. 2:

- Uveďte název nemoci, která souvisí s lepkem.
- Napište tři symptomy nemoci.
- Uveďte tři potraviny, které lepek obsahují.
- Uveďte tři potraviny, které lepek neobsahují.

Závěr: *zhodnocení pokusu, porovnání teoretických výsledků s praktickým zjištěním*

Obr. č. 5: Chléb [5] dostupné z:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pa_pages.JPG

Úkol 3: Denaturace bílkovin

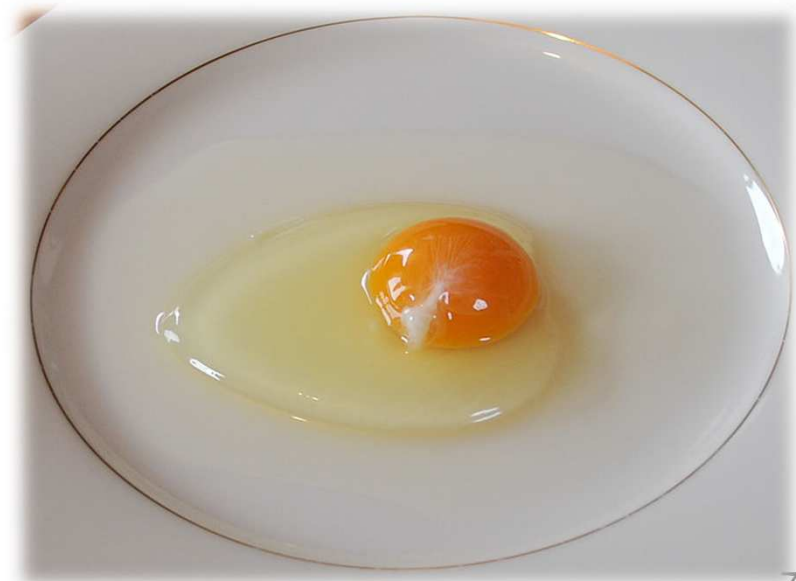

Pomůcky: *ochranné pomůcky (plášť, brýle), vaječný bílek + další pomůcky
(vypsát podle postupu a nákresu)*

Postup:

- Bílek oddělíme od žloutku a tyčinkou ho zamícháme.
- Do každé z šesti nachystaných zkumavek nalijeme přibližně 1 ml bílku.

Mléko přímo rozlejeme do zkumavek.

Obr. č. 6: Vejce [6] dostupné z:
[http://commons.wikimedia.org/wiki/
/File:Chicken_egg01_monovular.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chicken_egg01_monovular.jpg)

Postup:

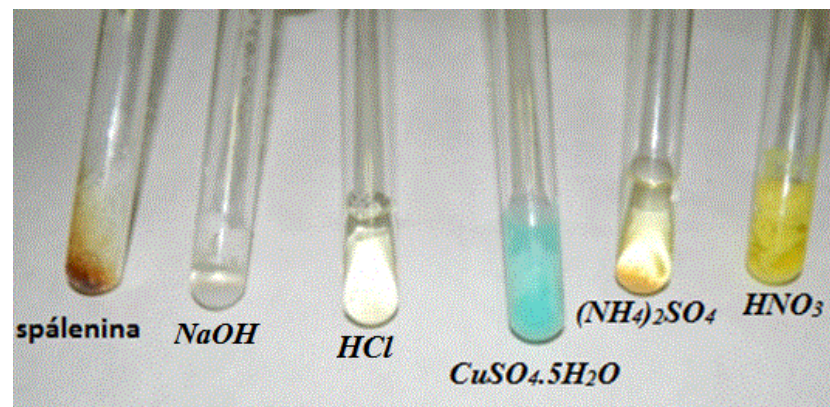
- c) První zkumavku s bílkem zahříváme minutu nad plamenem kahanu.
- d) Do druhé zkumavky pipetou přidáme 1 ml roztoku HCl .
- e) Do třetí zkumavky s bílkem nalijeme 1 ml roztoku $NaOH$.
- f) Do čtvrté zkumavky s bílkem nalijeme 1 ml roztoku $CuSO_4 \cdot 5H_2O$.
- g) Do páté zkumavky nakapeme 1 ml roztoku $(NH_4)_2SO_4$.
- h) Do šesté zkumavky nakapeme 1 ml roztoku HNO_3 .

Pracujeme opatrně, kyseliny a hydroxid jsou žíraviny. Pozorujeme srážení bílkovin. Obdobné reakce je možné provést i s mlékem.

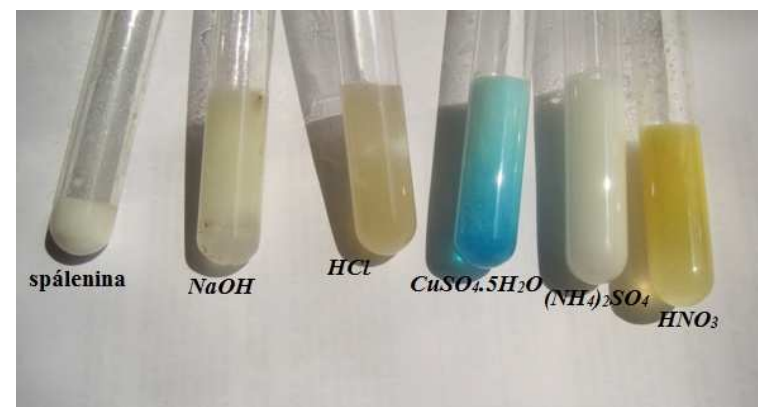
Pozorování: vyplňte tabulku

Tabulka: doplňte pozorované jevy

Obr. č. 7: Reakce bílkovin bílku; dostupné z: zdroje autor

Roztok	bílek	mléko
Zahřívání		
NaOH		
HCl		
$\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$		
$(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$		
HNO_3		

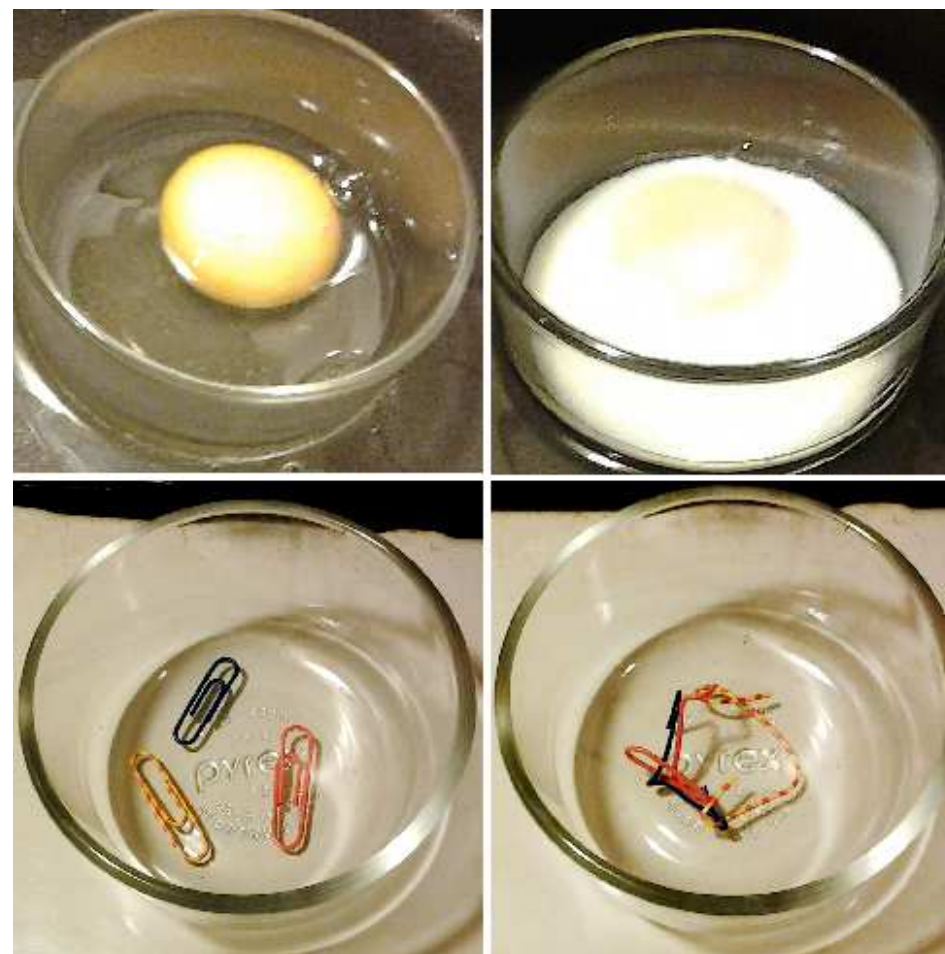

Obr. č. 8: Reakce bílkovin mléka; dostupné z: zdroje autor

Otázky k úkolu č. 3:

- Vysvětlete pojem denaturace.
- Napište názvy použitých chemikálií.
- Kterou reakci doporučujete (nejvíce průkazná), kterou naopak nedoporučujete?

Závěr: *zhodnocení pokusu, porovnání teoretických výsledků s praktickým zjištěním*

Obr. č. 9: Denaturace bílku vařením (spodní obrázek vizualizuje změnu struktury bílkoviny) [7] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Protein_Denaturation.png

Úkol 4: Xantoproteinová reakce

Pomůcky: ochranné pomůcky (plášť, brýle), roztok bílku (1:1), konc. HNO_3 , roztok NaOH + další pomůcky (vypsát podle postupu)

Postup:

- Pracovní postup: Ke 2 cm^3 roztoku bílkoviny (bílek + voda, 1:1) ve zkumavce přidáme 1 cm^3 koncentrované kyseliny dusičné a vaříme tak dlouho, až se zprvu vytvořená žlutá sraženina rozpustí.
- Zkumavku s roztokem ochladíme a k ochlazené směsi přidáváme pozvolna 40 % roztok hydroxidu sodného.
- Vznik oranžového zabarvení směsi je důkazem bílkovin.

Pozorování: *stručný popis pozorovaného děje*

Otázky k úkolu č. 4:

- a) Z kterého jazyka je odvozen název reakce?
- b) Co znamená slovo „xantos“?

Závěr: *zhodnocení pokusu, porovnání teoretických výsledků s praktickým zjištěním*

oranžové zbarvení směs

Obr. č. 10: Xantoproteinová reakce;
dostupné z: zdroje autora

Obr. č. 11: Xantoproteinová reakce
[8] dostupné z:
[http://commons.wikimedia.org/wiki/
File:Xanthoprotein-Reaktion.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Xanthoprotein-Reaktion.jpg)

Úkol 5: Biuretová reakce

Pomůcky: ochranné pomůcky (plášť, brýle), roztok bílku, roztok NaOH, roztok síranu měďnatého + další pomůcky (vypsát podle postupu)

Postup:

- Ve zkumavce smísíme 3 cm³ roztoku vzorku (bílek zředěný vodou v poměru 1:1) s 3 cm³ 10 % roztoku hydroxidu sodného (žíravina).
- Přidáme asi 10 kapek 0,1% roztoku síranu měďnatého.

Pozor! Při nadbytku činidla se vysráží modrý hydroxid měďnatý Cu(OH)₂.

Obr. č. 12: Biuretová reakce; dostupné z: zdroje autora

Pozorování: *stručný popis pozorovaného děje*

Otázky k úkolu č. 5:

- Jak se nazývá vazba v bílkovinách, která spojuje aminokyseliny?
- Jaká je výsledná barva reakce, kterou jste provedli? Odpovídá teorii?

Závěr: *zhodnocení pokusu, porovnání teoretických výsledků s praktickým zjištěním*

Obr. č. 13: Barva biuretu [9] dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Biuret_Test_2.jpg

Zdroje

1. BENEŠ, Pavel, Václav PUMPR a Jiří BANÝR. *Základy chemie pro 2. stupeň základní školy, nižší ročníky víceletých gymnázií a střední školy*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2000, 143 s. ISBN 80-716-8720-0 .
2. White_casein_Australian_Royal_Airforce_pre-1953_buttons.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:White_casein_Australian_Royal_Airforce_pre-1953_buttons.jpg
3. Cow_milking_machine_in_action_DSC04132.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cow_milking_machine_in_action_DSC04132.jpg
4. Flours.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Flours.jpg>
5. Pa_pages.JPG. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pa_pages.JPG
6. Chicken_egg01_monovular.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chicken_egg01_monovular.jpg
7. Protein_Denaturation.png. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Protein_Denaturation.png
8. Xanthoprotein-Reaktion.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Xanthoprotein-Reaktion.jpg>
9. Biuret_Test_2.jpg. *Wikimedia Commons* [online]. 2004 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Biuret_Test_2.jpg